

Til lovforslag nr. L 160. Betænkning afgivet af Uddannelsesudvalget den 27. april 2000

Betænkning

over

Forslag til lov om folkehøjskoler, efterskoler, husholdningsskoler og håndarbejdsskoler (frie kostskoler)

Udvalget har behandlet lovforslaget i nogle møder og har herunder stillet spørgsmål til undervisningsministeren, som denne har besvaret skriftligt.

Nogle af udvalgets spørgsmål til undervisningsministeren og dennes svar herpå er optrykt som bilag til betænkningen efter ønske fra Centrum-Demokraternes medlem af udvalget.

Endvidere har udvalget modtaget skriftlige og/eller mundtlige henvendelser fra:

De Samvirkende Invalideorganisationer,
Folkehøjskolernes Forening i Danmark,
Foreningen af Frie Ungdoms- og Efterskoler,
Foreningen Registrerede Revisorer og
Ældremobiliseringen.

Der er af undervisningsministeren og af et mindretal stillet ændringsforslag, hvorom henvises til de ledsagende bemærkninger.

Herefter indstiller et *flertal* (udvalget med undtagelse af Socialistisk Folkepartis og Enhedslistens medlemmer) lovforslaget til *vedtagelse* med de af undervisningsministeren stillede ændringsforslag.

Et flertal inden for flertallet (Venstres, Det Konservative Folkepartis, Dansk Folkepartis og Kristeligt Folkepartis medlemmer af udvalget) bemærker, at det foreliggende lovforslag om folkehøjskoler, efterskoler og husholdnings- og håndarbejdsskoler har været lang tid undervejs. For flertallet repræsenterer de frie skoler en meget vigtig del af det danske uddannelsessystem og spiller en rolle i udviklingen af vores demokrati. Det fælles grundlag, som er det bærende

ved de forskellige skoleformer, er kostskoleformen. De frie skoler er i den grad bærende af værdier, kultur og uddannelsesarv af hele vores folkeoplysning. Derfor er det godt, at de enkelte skoler nu skal beskrive deres værdigrundlag, så det bliver synligt for alle, hvad den enkelte skole står for.

I disse år, hvor velfærdssamfundet er under forandring, er der brug for en stærk folkelig oplysningstradition, der kan være med til at opbygge nye fællesskaber mellem den enkelte og samfundet, lokalområderne og ikke mindst erhvervslivet.

Den lavere elevbetaling, der blev vedtaget med finansloven for 1999, bliver nu gjort permanent for folkehøjskoler og husholdnings- og håndarbejdsskolerne. Det kan give grundlag for flere elever på skolerne, hvilket vil være til stor gavn for disse skoler.

Efterskolerne har stor søgning af elever, også selv om der er færre unge pr. årgang. Det er en god skoleform for de unge, da efterskolerne kan tilbyde noget, folkeskolen ikke kan. Derfor er den stramning, der sker omkring økonomien for efterskolerne, bekymrende.

For flertallet er det vigtigt, at alle skoleformer, som dette lovforslag omhandler, har rimelige økonomiske vilkår at arbejde under.

Et mindretal inden for flertallet (Dansk Folkepartis medlem af udvalget) er tillige af den opfattelse, at man har udvist en passende agtelse over for skolerne, idet man med lovforslaget har forsøgt i meget stor udstrækning at følge Højskoleudvalgets forslag på en sådan måde, at folkehøjskolerne, efterskolerne, husholdningsskolerne

og håndarbejdsskolerne får nogle vilkår, som gør det muligt for dem at fortsætte deres folkelige oplysningsarbejde i årene fremover.

Dog finder DF det mærkeligt, at ministeren egentlig med lovforslaget på den ene side anerkender afstanden mellem staten og de frie kostskoler, når man så på den anden side ud af lovens § 9 kan konstatere, at, for så vidt angår forstandere, viceforstandere og lærere, skal løn- og ansættelsesvilkår følge de af finansministeren aftalte eller fastsatte bestemmelser, herunder pensionsforhold. Dette hænger efter DF's opfattelse ikke sammen med intentionen om afstand mellem staten og de frie kostskoler.

Med denne lovparagraf kan staten gennemføre vilkår, der uden hensyn til højskolernes særlige forhold helt ned i detaljen skal ligne de statslige overenskomster.

DF har meget svært ved at forstå statens interesse i at blande sig på dette punkt.

Et andet mindretal inden for flertallet (Centrum-Demokraternes medlem af udvalget) bemærker, at det for CD har været vigtigt at sikre, at højskolerne ved denne lovrevision får mulighed for at tilrettelægge kurserne således, at udlændinge og etniske minoriteter kan følge et almindeligt højskoleophold. CD mener, at netop integrationen af medborgere med en anden etnisk oprindelse er en oplagt opgave for højskolerne i sammenhæng med den internationale dimension. Ser man på demokratiudviklingen i de baltiske og de mellemeuropæiske lande, så har vi i Danmark rige erfaringer, som højskolerne helt oplagt kan være med til at dele ud af. Under forhandlingen den 16. januar 1998 om den daværende undervisningsministers redegørelse om folkehøjskolernes fremtid, jf. R 7, folketingsåret 1997-98, 1. samling, var det derfor ét af de områder, som CD foreslog, at et kommende højskoleudvalg burde undersøge med henblik på eventuelle barrierer.

Det foreliggende lovforslag vedrører primært ændringer for folkehøjskolerne og har baggrund i den betænkning, som Højskoleudvalget har udarbejdet i forlængelse af redegørelsesdebatten i Folketinget. Højskoleudvalget anbefaler bl.a. at op til halvdelen af undervisningstiden i gennemsnit kan anvendes til undervisning på særlige hold for udlændinge. Den anbefaling har undervisningsministeren ikke fulgt. I CD er vi enig i, at Højskoleudvalgets forslag er vidtgående og i yderste konsekvens kan tænkes at ændre folke-

højskolernes karakter fra at være speciel dansk til at være en international højskole. Vi er dog meget tilfredse med, at undervisningsministeren i sit svar på udvalgets spørgsmål 6 (optrykt i bilaget) har tilkendegivet, at hun er indstillet på at gøre reglerne mere fleksible, således at ca. 1/3 af undervisningstiden kan anvendes på særlige hold for udlændinge, hvilket er en fordobling i forhold til gældende praksis.

Et *mindretal* (Socialistisk Folkepartis og Enhedslistens medlemmer af udvalget) indstiller lovforslaget til *vedtagelse* med de af undervisningsministeren og det af mindretallet stillede eller tiltrådte ændringsforslag.

En del af mindretallet (Socialistisk Folkepartis medlem af udvalget) finder det rigtigt ved denne lovrevision at få fjernet den bestemmelse, der er en slags omvendt bevisbyrde, og som kom ind i forbindelse med den såkaldte Tvindsærlov.

Efter SF's opfattelse er folkehøjskolerne, efterskolerne, husholdningsskolerne og håndarbejdsskolerne vigtige elementer i det danske uddannelsessystem. På den ene side er de en del af uddannelsessystemet. På den anden side er der tale om en fri skoleform, der ikke kan sammenlignes med nogen anden dansk institution. De er særegne på grund af kostskoleformen, hvor almen og faglig oplysning sammen med et intensivt samvær udgør et unikt læringsmiljø. Skoleformerne har et fælles historisk udspring i folkehøjskolen fra midten af 1800-tallet, og de knyttes sammen af kostskoleformen som det fælles bærende princip.

Det foreliggende lovforslag vedrører primært ændringer for folkehøjskolerne og har baggrund i den betænkning, som Højskoleudvalget har udarbejdet. Folkehøjskolerne har de senere år oplevet en nedgang i elevtallet, som hovedsagelig skyldes de små ungdomsårgange og de unges bedre muligheder for at komme i uddannelse og i arbejde. Det har medført færre elever, som har fået finansieret deres ophold ved hjælp af dagpenge, sociale ydelser m.v. Til gengæld er der flere selvbetalere end nogen sinde, hvilket viser, at folkehøjskolerne er mere levende end nogen sinde, da et højskoleophold er ganske omkostningsfyldt.

Efterskolerne har derimod fået flere elever, selv om der er blevet færre i ungdomsårgangene. Den stigende søgning til efterskolerne viser, at denne skoleform har et tilbud, som folkeskolen

ikke kan imødekomme. Den øgede søgning til efterskolerne er også bemærkelsesværdig, da prisen på et efterskoleophold er steget ganske meget de senere år, så meget, at det må siges, at det kritiske niveau, hvor det kan gøres meget svært for lavindkomstgrupper at finansiere et efterskoleophold, nu er ved at være nået.

For SF er det vigtigt, at folkehøjskoler, efterskoler, husholdningsskoler og håndarbejdsskoler har rimelige økonomiske vilkår at arbejde under, ikke fordi de, der tilhører disse skoleformer, skal overleve for enhver pris, men fordi der er brug for dem, hvilket den fortsatte søgning er et levende bevis på.

Ændringsforslag

Af *undervisningsministeren*, tiltrådt af *udvalget*:

Til § 7

1) *Stk. 2* udgår og i stedet indsættes:

»*Stk. 2*. Følgende personer kan ikke være medlemmer af bestyrelsen:

- 1) Personer, der udlejer ejendomme m.m. til skolen.
- 2) Medlemmer af bestyrelsen i fonde, selskaber, foreninger eller andre virksomheder, der udlejer ejendomme m.m. til skolen, eller som kontrollerer udlejer af ejendomme m.m. til skolen.
- 3) Advokater, revisorer eller lignende rådgivere for personer, jf. nr. 1, eller for fonde, selskaber, foreninger eller andre virksomheder, jf. nr. 2, der udlejer ejendomme m.m. til skolen, eller som kontrollerer udlejer af ejendomme m.m. til skolen.
- 4) Ansatte i ledende stillinger hos personer, jf. nr. 1, eller i fonde, selskaber, foreninger eller andre virksomheder, jf. nr. 2, der udlejer ejendomme m.m. til skolen, eller som kontrollerer udlejer af ejendomme m.m. til skolen.
- 5) Medlemmer af bestyrelsen ved en skole inden for samme skoleform.

Stk. 3. Er lejeforholdet af uvæsentligt omfang, finder *stk. 2*, nr. 1-4, ikke anvendelse. Undervisningsministeren fastsætter nærmere regler herom.«

Stk. 3-5 bliver herefter *stk. 4-6*.

2) *Stk. 4*, der bliver *stk. 5*, affattes således:

»*Stk. 5*. For bestyrelsen, forstanderen og andre ansatte ved skolen gælder i øvrigt bestemmelserne i forvaltningslovens kapitel 2 om inhabilitet og i kapitel 8 om tavshedspligt m.v.«

Til § 17

3) I *stk. 2* indsættes efter »kursusvirksomhed« ordene: »og en undervisningsplan for det enkelte kursus. Bestyrelsen kan bemyndige forstanderen til at godkende undervisningsplanen«.

4) *Stk. 3* udgår.

Stk. 4 og 5 bliver herefter *stk. 3* og 4.

Til § 21

5) I *stk. 3, 1. pkt.*, ændres »antallet af årselever og lærernes fordeling på skalatrin (lærerlønfaktoren)« til: »skolens årsevtal og lærerlønfaktor«.

Til § 39

6) *Stk. 3* affattes således:

»*Stk. 3*. Skolens revisor må ikke samtidig være revisor for udlejer af de ejendomme m.m., som skolen anvender, eller for fonde, selskaber, foreninger eller andre virksomheder, der kontrollerer udlejer. Revisor kan dog være revisor for udlejer m.v., jf. 1. pkt., hvis lejeforholdet er af uvæsentligt omfang. Undervisningsministeren fastsætter regler herom. Opfylder revisor ikke de krav til revision, der er fastsat i denne lov eller regler fastsat i medfør heraf, eller tilsidesætter revisor i øvrigt sine pligter som revisor, kan undervisningsministeren pålægge skolen inden en nærmere angiven frist at antage en anden revisor.«

7) I *stk. 4* indsættes efter »§ 7, *stk. 2*«: » og 3«.

Af et *mindretal* (SF), tiltrådt af et *mindretal* (EL):

Til § 47

8) I *stk. 1, 1. pkt.*, ændres »der efter ministerens skøn ikke er tilstrækkelig sikkerhed for, at skolen« til: »skolen ikke«.

Af *undervisningsministeren*, tiltrådt af *udvalget*:

Til § 54

9) Efter stk. 5 indsættes som nyt stykke:

»Stk. 6. § 39, stk. 3, tages op til revision i folketingsåret 2003-2004.«

B e m æ r k n i n g e r

Til nr. 1, 2, 6 og 7

I bemærkningerne til § 7 og § 39 i lovforslaget er det anført, at bestemmelserne om henholdsvis bestyrelsens habilitet og regnskab og revision er i overensstemmelse med de hidtil gældende § 12 og § 31 i lov om folkehøjskoler, efterskoler, husholdningsskoler og håndarbejdsskoler, jf. lovbe- kendtgørelse nr. 709 af 9. september 1999.

Ændringsforslagene skal ses som en konsekvens af Folketingets behandling og vedtagelse af L 204, forslag til lov om ændring af forskellige love om selvejende institutioner, der træder i kraft den 1. juli 2000, og som ændrer bestemmelserne om habilitet og regnskab og revision i den hidtil gældende lov om folkehøjskoler, efterskoler, husholdningsskoler og håndarbejds- skoler, jf. lovbekendtgørelse nr. 709 af 9. sep- tember 1999. De tilsvarende bestemmelser i det- te lovforslag foreslås derfor tilsvarende ændret.

Til nr. 3 og 4

Ændringsforslagene betyder, at det som ud- gangspunkt er bestyrelsens ansvar at godkende en undervisningsplan for det enkelte kursus, men bestyrelsen kan beslutte, at denne kompe- tence skal overgå til forstanderen. Beslutningen skal i så fald fremgå af bestyrelsens protokol.

Til nr. 5

På grund af ændrede lønsystemer for lærere på efterskoler og husholdnings- og håndarbejds-

skoler foreslås en mindre ændring af den foreslå- ede bestemmelse i § 21, stk. 3, i forhold til gæl- dende lovs § 24, stk. 5. Ændringen medfører, at taxametertilskuddet fremover skal fordeles ud fra skolernes lærerlønfaktor (og årselevtal) i ste- det for lærernes fordeling på skalatrin.

Til nr. 8

Efter ændringsforslaget udgår ministerens skønsmæssige beføjelse til at undlade at yde til- skud til en skole. Det vil således ikke være til- strækkeligt, at ministeren skønner, at en skole ikke lever op til lovens krav om uafhængighed m.v., hvilket også svarer til den normale proce- dure, når institutioner, der modtager offentlige tilskud, kan miste deres tilskud.

Til nr. 9

Ændringsforslagene skal ses som en conse- kvens af Folketingets behandling og vedtagelse af L 204, forslag til lov om ændring af forskelli- ge love om selvejende institutioner, der træder i kraft den 1. juli 2000, og som ændrer bestem- melserne om habilitet og regnskab og revision i den hidtil gældende lov om folkehøjskoler, ef- terskoler, husholdningsskoler og håndarbejds- skoler, jf. lovbekendtgørelse nr. 709 af 9. sep- tember 1999. Det foreslås, at den tilsvarende be- stemmelse i dette lovforslag om krav til revisors habilitet tilsvarende tages op til revision i folke- tingsåret 2003-04 med henblik på en vurdering af behovet for dette krav, herunder med en vur- dering af, om kravet kan erstattes af en pligt for revisor til efter særlige retningslinjer at vurdere, om institutionens lejeforhold sker på markeds- mæssige vilkår, og særskilt og ubetinget at rap- portere til tilsynsmyndighederne m.v.

Hans Peter Baadsgaard (S) fmd. Peder Sass (S) Jeppe Kofod (S) Frode Sørensen (S)

Carsten Hansen (S) Aage Frandsen (SF) Susanne Clemensen (CD) Henrik Svane (RV)

Søren Kolstrup (EL) Tove Bjerre Mortensen (V) Hanne Severinsen (V) Else Winther Andersen (V)

Karen Rønde (V) Brian Mikkelsen (KF) Knud Erik Kirkegaard (KF) Christian H. Hansen (DF)

Tove Videbæk (KRF)

Frihed 2000 havde ikke medlemmer i udvalget.

Nogle af udvalgets spørgsmål til undervisningsministeren og dennes svar herpå optrykt efter ønske fra Centrum-Demokraternes medlem af udvalget

Spørgsmål 6:

Ministeren bedes redegøre for, hvilke muligheder der efter lovforslaget er for at tilrettelægge specielle hold for udlændinge.

I Højskoleudvalgets rapport, jf. Uddannelsesudvalget, folketingsåret 1998-99, alm. del - bilag 473, side 43, anbefales det, »at op til halvdelen af undervisningstiden i gennemsnit kan anvendes til undervisning på særlige hold for udlændinge«. Kan ministeren bekræfte, at denne anbefaling ikke er blevet fulgt i ministerens lovforslag?

Svar:

Efter gældende regler skal et kursus gennemføres med et flertal af danskere, og undervisningen tilrettelægges for danske elever. Med danske statsborgere sidestilles sydslesvigere med tilknytning til det danske mindretal, personer med ubegrænset opholdstilladelse, personer, der modtager eller har modtaget integrationsbistand fra Dansk Flygtningehjælp eller familiesammenføres med sådanne personer, samt personer, der efter EU-retten eller efter EØS-traktaten skal sidestilles med danske statsborgere.

Selv om det er bestemt, at undervisningen skal være tilrettelagt for danskere og elever, der kan sidestilles hermed, har det været almindelig praksis, at skolerne i op til 5 lektioner om ugen har kunnet tilbyde udenlandske elever danskundervisning, der ikke har været tilrettelagt for danske elever.

Da der med internationaliseringen har vist sig behov for øget undervisning af udenlandske elever på hold, som ikke er tilrettelagt for danske elever, har Højskoleudvalget foreslået, at op til halvdelen af undervisningstiden i gennemsnit kan anvendes til undervisning på særlige hold for udlændinge.

Jeg er indstillet på at gøre reglerne mere fleksible, end de er i dag, så højskolernes virksomhed bedre kan tilgodese de udenlandske elevers interesser og behov, men samtidigt fastholde

skolerne som danske. Det kan ske ved, at det i en bekendtgørelse fastsættes, at mindst 20 lektioner pr. uge skal være tilrettelagt for danske elever. Med et ugentligt lektionstal på ca. 30 lektioner betyder det, at ca. 1/3 af undervisningstiden kan anvendes på særlige hold for udlændinge, hvilket er en fordobling i forhold til gældende praksis, men ikke så vidtgående som Højskoleudvalgets forslag.

Spørgsmål 7:

Ministeren bedes bekræfte, om § 15, stk. 4, skal opfattes på den måde, at det ikke er muligt at oprette særlige hold med udlændinge, men at det kun er muligt i et begrænset antal timer at lave et specielt danskfag for udlændinge på et hold primært bestående af danske elever.

Svar:

Jeg kan bekræfte, at § 15, stk. 4, i den gældende lov betyder, at et kursus skal gennemføres med et flertal af danske elever. Som nævnt i svaret på spørgsmål 6 er der i dag en praksis, som betyder, at der på kurset kan være et hold, som i højst 5 timer pr. uge kan modtage undervisning, der ikke er tilrettelagt for danske elever.

Spørgsmål 8:

Ministeren bedes oplyse, med hvilken begrundelse man har valgt ikke at følge Højskoleudvalgets anbefaling om undervisning på særlige hold for udlændinge.

Svar:

Højskoleudvalgets forslag er så vidtgående, at hvis det følges helt, så er der fare for, at folkehøjskolen ændrer karakter fra at være speciel dansk til at være en international højskole. Det er mit indtryk, at mange udlændinge netop kommer på en dansk folkehøjskole for at opleve en skole, som er anderledes end skoler i deres hjemland.

Som det fremgår af svaret på spørgsmål 6, så placerer lovforslaget sig midt imellem den bestående praksis og Højskoleudvalgets forslag.

Spørgsmål 9:

Ministeren er i Aktuelt den 4. januar 2000 citeret for at ville »åbne op for, at højskoler kan tilbyde kurser i dansk sprog og kultur til nye danskere«. Vil ministeren på den baggrund foreslå en ændring af § 15, stk. 4?

Svar:

Da jeg udtalte mig til Aktuelt, tænkte jeg især på, at folkehøjskolernes virksomhed også kunne omfatte sprog- og kulturkurser, som ikke var omfattet af denne lovs bestemmelser. Det kræ-

ver ikke ændringer af lovgivningen om de frie kostskoler.

Som det fremgår af mit svar på spørgsmål 6, er mange nye danskere i højskolelovens forstand at sammenligne med danske statsborgere. Det drejer sig om personer, som har ubegrænset opholdstilladelse. Der er derfor ikke brug for at ændre ordlyden i § 15, stk. 4, i den gældende lov af hensyn til de mange nye danskere. Den er derfor med en teknisk justering taget med i lovforslagets § 16, stk. 3.

Jeg har ikke tænkt at foreslå ændringer til § 15, stk. 2, i lovforslaget, hvorefter højskolekurser skal være åbne for alle. Denne bestemmelse indebærer, at højskolerne ikke kan få statstilskud til særligt tilrettelagte kurser alene for indvandrere.